дика учебного перевода / Под ред. К. А. Ганшиной, И. В. Рахманова. – М., 1950. – С. 67-79.

4. Крупник К. И. К проблеме обучения чтению на иностранном языке / прогнозирование вероятности понимания слов: Автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / К.И. Крупник. – М., 1968. – 33 с.

5. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : [монографія] Р. Ю. Мартинова. – К. : Вища школа, 2004. – 454 с.

6. Миролюбов А. А. История отечественной методики обучения иностранным языкам / А. А. Миролюбов. – М. : СТУПЕНИ. ИНФРА-М, 2002. – 448 с.

7. Розов О.А. Методика обучения бесперевводному чтению на иностранном языке в 5-8 кл. средней школы. – Владимир, 1971. – 187 с.

8. Соколов А. Н. Психологический анализ понимания иностранного текста / А. Н. Соколов // Изд. АПН РСФСР. – 1947. – Вып. 7. – С. 184-185.

9. Щерба Л. В. Преподавание иностранных языков в средней школе. Общие вопросы методики / Л. В. Щерба. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1947. – 96 с.

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ОПЕРАТОРІВ У ТЕОРІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378+629. 7. 07

Ковтун О.В.

У статті розкривається науковий доробок українських і російських педагогів у царині організації мовної підготовки майбутніх авіаційних операторів.

Ключові слова: *авіаційний оператор, організація мовної підготовки, науковий доробок.*

В статье обобщаются результаты научных исследований украинских и российских педагогов в области организации языковой подготовки будущих авиационных операторов.

Ключевые слова: *авиационный оператор, организация языковой подготовки, результаты научных исследований.*

The article outlines main results of scientific researches of Ukrainian and Russian scholars in the field of language training of future aviation operators.

Keywords: *aviation operator, organization of language training, results of scientific researches.*

В Україні інтерес науковців до питань організації навчального процесу з мовної підготовки льотного і диспетчерського складу виникає в 90-х роках минулого століття. Дослідження вітчизняних науковців, як і дослідження їхніх закордонних колег, – пошук шляхів виходу із ситуації в авіації, коли некомпетентність у професійно-мовленнєвій діяльності льотного і диспетчерського складу стала причиною низки авіаційних катастроф. Загострення проблем

людського чинника, виокремлення проблем неадекватної мовної поведінки авіаційного персоналу спонукало Міжнародну організацію цивільної авіації (ІКАО) до розробки уніфікованих вимог щодо рівня володіння операторським складом авіаційною мовою, а педагогів і лінгводидактів кожної з країн учасниць ІКАО – до пошуку методик, що могли б забезпечити оволодіння авіаційними операторами мовою на рівні, необхідному для якісної професійно-мовленнєвої діяльності.

Метою даної статті є узагальнення даних наукових досліджень українських і російських науковців у царині організації мовної освіти майбутніх авіаційних операторів. Проаналізуємо дисертаційні дослідження у їх хронологічній послідовності. Першим на теренах України було виконане дослідження В.В.Півень (2001) «Професійна підготовка пілотів до ведення радіообміну на міжнародних повітряних трасах» [8]. Головний акцент у дослідженні зроблено на організацію навчання радіообміну (РО) в модельованих умовах професійної діяльності льотного складу на тренажерних комплексах. Побудова єдиного інтегративного процесу – процесу формування професійної надійності льотного складу, в основі якого лежить спільна діяльність, дозволяє, на думку дослідниці, розв'язати низку проблем, як-от: «підвищення емоційної стійкості курсантів-пілотів при веденні РО англійською мовою; відпрацювання навичок швидко реагувати і перемикати увагу в умовах осмислення додаткової інформації, використання нестандартної фразеології; формування навичок ведення РО в ситуаціях, що потребують проблемно-пошукової активності курсанта-пілота; розвиток здатності працювати в жорстких часових інтервалах..., в умовах зростання складності польоту...» [8, с. 49-50]. Як результат, В.В.Півень пропонує експериментальну методику підготовки майбутніх пілотів до ведення РО англійською мовою. Дидактичний зміст процесу формування надійності знань, навичок і вмінь, на думку дослідниці, повинен включати: а) на першому етапі – вивчення фразеології РО англійською мовою та загальної розмовної англійської мови; б) на другому етапі – вивчення авіаційної англійської термінології; в) на третьому етапі – навчання за програмою дотренажерної підготовки і вивчення англійської мови безпосередньо в умовах моделювання польотів на комплексній електронній тренажерній системі літака; г) розбір польотів. Практичний доробок даного дослідження полягає в представленій у ньому Програмі курсу дотренажерної підготовки курсантів-пілотів на КТС Ан-24, спрямованого на «формування надійного рівня специфічних знань і його підвищення у фахівців з експлуатації ПС: ведення РО англійською мовою і спілкування між членами екіпажу в кабіні ПС, що стабілізують професійну діяльність екіпажів на МПТ у звичних і екстремальних умовах польоту» [8, с. 182].

У дослідженні С.В.Щербини (2001) «Науково-дослідна робота майбутніх диспетчерів міжнародних авіаліній як засіб формування професійних умінь» [12] здійснено аналіз стану безпеки польотів на міжнародних повітряних трасах (МПТ), визначено основні проблеми професійної підготовки авіадиспетчерів, розроблено й експериментально апробовано методику формування професійних умінь майбутніх диспетчерів у процесі науково-дослідницької роботи. Дослідниця зазначає, що «формування професійних умінь ведення РО на МПТ є складною педагогічною проблемою, ступінь вирішення якої визначає

безпеку польотів на МПТ» [12]. Відтак, поряд з іншими професійними вміннями необхідно формувати комунікативні вміння майбутніх авіадиспетчерів. С.В.Щербина робить припущення, що «через здійснення курсантами глибокого аналізу англійською мовою процесу розвитку катастрофічної ситуації та умов, що їй передували, буде створено можливість сформувати складні професійні вміння майбутніх диспетчерів міжнародних авіаліній на базі розширеного тезауруса знань, навичок і вмінь з англійської мови. Вихідними положеннями експериментальної методики підготовки майбутніх авіадиспетчерів є: 1) навички з ведення РО засвоюються в процесі традиційного навчання англійської мови, уміння ж формуються шляхом організації творчої діяльності курсантів; 2) навчальна діяльність майбутніх диспетчерів має бути моделлю реальної, її слід спрямовувати на побудову концептуальної моделі образу польоту й образу діяльності екіпажу; 3) оскільки в основі професійної діяльності диспетчера лежить інформаційна потреба, необхідно ставити курсанта в такі умови, за яких для вирішення завдання він має відчувати інформаційний дефіцит. С.В.Щербина визначає одним з основних засобів формування професійних умінь з ведення РО англійською мовою майбутніх диспетчерів УПР науково-дослідницьку роботу, здійснювану в умовах інтеграції діяльності кафедр безпеки польотів й іноземних мов, в основі якої лежить детальний аналіз реальної авіаційної події англійською мовою.

Метою дисертаційного дослідження Г.С.Пащенко (2003) «Методика навчання курсантів-пілотів льотної експлуатації повітряних суден на міжнародних авіалініях» [7] була розробка методики навчання майбутніх пілотів ведення РО в процесі льотної експлуатації повітряних суден (ПС) на міжнародних авіалініях в екстремальних умовах польоту. Дослідниця акцентує на тому, що в основі польотів на МПТ лежить РО англійською мовою з диспетчерським пунктом управління повітряним рухом (УПР). В екстремальних умовах польоту ведення РО нашаровується на складність безпосереднього управління ПС, додає рівень стресу й загрожує негативними наслідками. Водночас, зауважує Г.С.Пащенко, «підготовка майбутніх пілотів неангломовних країн до польотів на МПТ здійснюється, головним чином, на аудиторних заняттях, що виключає формування професійної надійності у курсантів-пілотів в екстремальних умовах діяльності, яка потребує від них розвитку творчих здібностей» [7]. Відтак, дослідниця пропонує експериментальну методику підготовки пілотів до ведення РО англійською мовою. Структура професійної підготовки курсантів-пілотів охоплює такі етапи: «1) передпольотна підготовка; 2) моделювання реальних міжнародних польотів з відмовами пілотажно-навігаційних приладів і систем літака, із заходженням на посадку на незнайомому аеродромі в різних кліматогеографічних зонах земної поверхні, а також польотів з передумовами до авіаційних пригод і таких, що закінчилися катастрофами на комплексній електронній тренажерній системі Ан-24; 3) аналіз польотів» [7, с. 131]. Серцевину дидактики навчання курсантів-пілотів англійської мови при моделюванні реальних польотів на МПТ в екстремальних умовах діяльності становлять проблемно-пошукові та ситуативні завдання, що вимагають від курсанта-пілота мобілізації творчих сил, мотивації, інтелектуалізації його професійної діяльності.

У дослідженні Є.В.Кміти (2005) «Методика навчання пілотів веденню радіообміну на міжнародних повітряних трасах в умовах дефіциту часу» [4]

теоретично обґрунтовано методику навчання курсантів-пілотів веденню РО на МПТ в умовах дефіциту часу й експериментально перевірено її ефективність у період дотренажерної і тренажерної підготовок курсантів. Концептуальною основою організації і проведення занять з англійської мови для майбутніх пілотів Є.В.Кмітою було обрано особистісно орієнтовану методику навчання ведення РО на МПТ у процесі квазіпрофесійної діяльності на КТЛ Ан-12 в умовах дефіциту часу. Оптимізації цього процесу сприяє творче використання основних елементів проблемного навчання і теорії поетапного формування розумових дій. Формуючий експеримент здійснювався шляхом наукового обґрунтування і розробки проблемно-пошукових завдань з конкретизацією основних компонентів експериментальної методики – цілей, задач, принципів, змісту, методів, форм, засобів, критеріїв і методів оцінювання ЗНУ ведення РО у польотах на МПТ в умовах дефіциту часу. Для цього Є.В.Кмітою було змодельовано польоти на МПТ на сучасних тренажерних пристроях, які з високим ступенем точності відтворюють реальні польоти. Цінним методичним доробком вказаного дисертаційного дослідження є наявність у ньому різноманітних додатків.

Протиріччя між зростаючою роллю диспетчерів УПР у підвищенні безпеки польотів і відсутністю науково обґрунтованої методики їх навчання на основі аналізу авіаційних подій на МПТ визначило тему дисертаційного дослідження Т.В.Тарнавської (2008) «Методика навчання майбутніх диспетчерів керуванню повітряним рухом в екстремальних ситуаціях на міжнародних повітряних трасах» [11]. Вихідними положеннями дослідження були такі: головна проблема аварійності полягає у неспроможності операторами використовувати сформовані для стандартних умов діяльності ЗНУ в екстремальних ситуаціях, коли рівень емоційного напруження різко зростає; мовний бар'єр дедалі частіше стає однією з головних причин авіаційних подій на МПТ; провідним засобом формування міцних і систематизованих знань, стійких навичок і вмінь, а також професійно важливих якостей людини-оператора є аналіз авіаційних подій і передумов до них. Системотворчим чинником методики виступає уточнений Т.В.Тарнавською фрагмент професіограми диспетчера УПР на МПТ. Методику орієнтовано на максимальне використання взаємозв'язків з іншими підсистемами професійної підготовки майбутніх диспетчерів з метою отримання єдиного запланованого результату – надійності людини-оператора в стандартних і екстремальних режимах діяльності. У роботі обґрунтовано та експериментально перевірено методику навчання майбутніх диспетчерів УПР в екстремальних ситуаціях на МПТ на основі використання методу аналізу авіаційних подій і катастроф; збагачено теорію конструювання моделей суміщеної діяльності операторів особливо складних систем управління в екстремальних умовах; уточнено професіографічний профіль диспетчера УПР на МПТ у частині ЗНУ та професійно важливих якостей, які необхідні майбутньому диспетчеру для ведення безпомилкового РО в екстремальних ситуаціях на МПТ. Експериментальна методика включає аналіз авіаційних подій; аналіз конкретних ситуацій з постановкою проблемних завдань; ділові та рольові ігри; вправи, спрямовані на розвиток оперативності мислення, короткочасної та довготривалої пам'яті, формування логічного мислення та вміння аналізувати, навичок розпізнавання помилок РО та уникнення не-

порозуміння, здатності точно і стисло викладати думки, перефразовувати, сприймати ІМ на слух в умовах відсутності візуального контакту; творчі завдання для самостійної роботи тощо. Основний текст дисертації супроводжується численними додатками інформативного та методичного характеру.

Усі проаналізовані вище дисертаційні дослідження розглядають мовленнєву діяльність авіаційних операторів через призму суміщеної діяльності, як таку, що супроводжує основну професійну діяльність і ускладнює її. При цьому мовленнєвий аспект обмежується двома виявами – ведення РО або аналіз авіаційних подій англійською мовою. Всі роботи виконані за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (*технічні дисципліни*). Відтак, вони розкривають лише окремі аспекти підготовки авіаційних операторів до ефективної професійно-мовленнєвої діяльності, здебільшого спрямовані на формування надійності людини-оператора в авіації щодо *ведення РО англійською мовою* в різного роду нестандартних ситуаціях польоту, під тиском різноманітних психологічних чинників.

За спеціальністю 13.00.04 було виконане дисертаційне дослідження Г.А. Пухальської (2011) «Педагогічні умови формування комунікативної компетентності у майбутніх пілотів цивільної авіації» [10]. Комунікативна компетентність пілота розглядається дослідницею як важлива складова його професійної компетентності. Як результат було розроблено експериментальну технологію формування комунікативної компетентності у майбутніх пілотів. Стрижнем експериментальної технології виступили виокремлені науковцем педагогічні умови формування комунікативної компетентності пілотів. Зпоміж них: 1) надання переваги особистісно орієнтованому та проблемному навчанню; 2) застосування модульно-рейтингової системи навчання в ході формування комунікативної компетентності пілотів; 3) використання нових інформаційних технологій навчання на заняттях під час наземної підготовки, із застосуванням останніх досягнень педагогіки та психології в галузі комунікації й взаємодії між людьми; 4) інтеграція льотного навчання з науками, що вивчають проблеми людського «фактора» в авіації [10, с. 9-10].

В аспекті започаткованого нами дослідження, присвяченого формуванню загальномовленнєвих умінь майбутніх авіаційних операторів, комунікативна компетентність розглядається лише як одна з низки компетентностей, необхідних авіаційним операторам для ефективної реалізації багатоаспектної професійно-мовленнєвої діяльності [Див.: 5].

Паралельно з українськими науковцями над проблемами вдосконалення мовної підготовки авіаційних операторів працюють їхні російські колеги. У дослідженні Т.М.Мітрюшкіної (2000) «Трирівнева система підготовки і підвищення кваліфікації льотного складу в галузі професійно орієнтованої англійської мови» [6] зазначається, що безпека польотів може бути забезпечена тільки шляхом вивчення мови в усіх її аспектах і виявах, тобто необхідно навчати професійно орієнтованої англійської мови (ПОАМ), що передбачає не лише оволодіння мовою професійних кодів, а й вивчення мови в більш повному обсязі, з тим, щоб авіафахівці мали уявлення про неї як про систему, що забезпечує комунікативну функцію. Т.М.Мітрюшкіна робить припущення, що процес навчання авіафахівців ПОАМ буде ефективним, якщо в основу системи навчання членів льотних екіпажів покласти стандартизовані вимоги

до рівня володіння ними ПОАМ. У результаті дослідницею було теоретично обґрунтовано необхідний рівень володіння іноземною мовою (ІМ) у виробничій діяльності російських авіафахівців; розроблено методику навчання членів льотних екіпажів в авіаційних навчальних центрах на основі врахування соціолінгвістичної моделі успішності вивчення ІМ і використання комунікативно-когнітивного підходу. Важливим лінгводидактичним доробком роботи є: визначення порогового рівня володіння ПОАМ членами льотних екіпажів; розробка експериментальної системи навчання ПОАМ; виокремлення та впровадження кваліфікаційних вимог до членів льотних екіпажів щодо знання ПОАМ.

Удосконаленню мовної підготовки авіадиспетчерів присвячене дослідження Г.В.Асташової (2001) «Дидактичні умови інтенсифікації процесу навчання авіадиспетчерів професійно-орієнтованої англійської мови» [1]. В обґрунтуванні актуальності дослідження Г.В.Асташова зазначає, що «процес навчання ІМ на галузевому рівні, так само як і весь процес професійної освіти, змінюється у зв'язку з інтенсивним включенням нових інформаційних технологій. Специфіка навчання ПОАМ в авіаційній галузі полягає в активному переході на нові сучасні технології», водночас «...науково-методичні аспекти інформаційних технологій у навчанні відстають від розвитку технічних засобів. «Недостатня технологічність» наявних методичних розробок є однією з причин невідповідності потенційних і реальних можливостей застосування інформаційних технологій у навчанні» [1]. Дослідницею обґрунтовані дидактичні умови, засоби і методи інтенсифікації навчання ПОАМ та розроблено модель навчання авіадиспетчера на різнорівневих курсах підвищення кваліфікації. Практичним доробком дослідження є навчально-професійний тренажер на базі програмного забезпечення комплексного диспетчерського тренажера «Експерт», що «виконує функції з моделювання динамічної повітряної обстановки з метою початкової підготовки авіадиспетчерів; спеціального тренування авіадиспетчерів щодо дій в особливих умовах і особливих випадках у польоті; дослідження технічних процедур авіадиспетчерів при змінах структури повітряного простору та впровадження нових методів УПР» [1].

Об'єктом наукової роботи О.П.Проніної (2005) «Формування діалогового мислення у професійному спілкуванні курсантів військового вузу» [9] є підготовка курсантів військового вузу до професійного спілкування англійською мовою при веденні РО, а предметом – процес формування діалогового мислення у майбутніх фахівців в галузі УПР авіації при веденні РО англійською мовою. Вважаємо за необхідне відзначити такі елементи теоретичної та практичної значущості аналізованої роботи: розроблено класифікацію діалогів РО на основі багатофакторного аналізу (комунікативного, лінгвістичного, психологічного); визначено етапність у навчанні діалогічного мовлення РО. У роботі запропоновано оригінальний авторський підхід до навчання курсантів військових ВНЗ ведення РО англійською мовою. За свідченням дослідниці, «вивчення діалогів РО за запропонованою технологією дозволило поліпшити такі психологічно важливі механізми для здійснення будь-якого спілкування як ініціативність, активність у веденні діалогу, швидкість реагування на репліки партнера» [9, с. 6].

Удосконаленню підготовки авіадиспетчерів до ведення РО англійською мовою присвячене ще одне дослідження російських науковців. Це, зокрема, дисертаційна робота В.З.Висоцького (2006) «Вплив якості радіообміну диспетчера управління повітряним рухом з екіпажем повітряного судна на безпеку польотів» [3]. Науковець підкреслює, що завдання підвищення якості мовного РО повинне вирішуватися комплексно, тобто «з урахуванням ненадійності апаратури, з урахуванням неідеальності роботи каналу передачі інформації та з урахуванням неідеальності самого мовного повідомлення» [3]. Відтак, у роботі запропоновані методи оцінки рівня безпеки польотів як функції якості мовного взаємодії диспетчера УПР з екіпажем ПС; сформульовані фактори, що впливають на якість мовного РО, та запропоновано методи для підвищення цієї якості; визначено особливості формування мовного повідомлення та запропоновано заходи щодо підвищення якості формування радіоповідомлення. Отримані дослідником результати дозволяють: кількісно оцінювати рівень безпеки польотів залежно від якості РО; оцінювати ступінь впливу різних факторів на якість РО; застовувати запропоновані рекомендації з формування мовного повідомлення для підвищення якості РО.

Метою дисертаційного дослідження Л.В.Бондаревої (2007) «Навчання курсантів авіаційних вузів розуміння на слух радіотелефонної фразеології» [2] була розробка науково обґрунтованої методики навчання курсантів авіаційних вузів аудіювання стандартної радіотелефонної фразеології (РТФ). Дослідниця відзначає, що традиційна методика навчання аудіювання разом з перевагами, має низку істотних недоліків, які полягають: в одноманітності вправ у навчальних посібниках і відсутності системності в навчальних прийомах; багаторазовому пред'явленні і відтворенні одного і того ж матеріалу, що призводить до його заучування; нечіткості у пред'явленні завдань і т. ін. Авторська методика навчання аудіювання РТФ заснована на загостренні у курсантів механізмів аудіювання і, насамперед, фонематичного слуху. Її основу склали: комплекс вправ для тренування і розвитку фонематичного слуху та комплекс вправ для навчання аудіювання. Перший комплекс мав за мету розвиток основних психофізіологічних механізмів аудіювання, темпових характеристик сприйняття усного мовлення; формування вміння сприймати повідомлення при одноразовому пред'явленні в звичайному та екстремальному режимах; формування та розвиток умінь з вилучення повної інформації з повідомлення. Мета аудіативного комплексу вправ – формування перцептивної бази аудіювання, вмінь точного сприйняття й одномоментного розуміння реплік стандартної фразеології РО з першого пред'явлення, адекватного реагування на повідомлення. Вправи цього комплексу передбачають формування вміння вести РО на високому професійному рівні як у стандартних, так і в нестандартних (екстремальних) ситуаціях.

Аналіз дисертаційних досліджень засвідчив, що здійснено різноманітні спроби удосконалити процес мовної підготовки авіафахівців: у дослідженні В.В.Півень пропонується поліпшувати вміння пілотів вести РО шляхом тренажерної підготовки на комплексних тренажерних системах; тренування студентів РО англійською мовою на тренажерах використовуються також в експериментальних методиках Г.С.Пащенко, що спрямована на навчання майбутніх пілотів веденню РО англійською мовою в екстремальних умовах по-

льоту, та Є.В.Кміти, що має за мету підготовку курсантів до виконання тих же функцій, але в умовах дефіциту часу. Дослідження С.В.Щербини і Т.В.Тарнавської присвячені проблемам мовної підготовки авіадиспетчерів УПР, зокрема, С.В.Щербина пропонує вдосконалювати володіння майбутніх авіадиспетчерів англійською мовою та фразеологією РО в науково-дослідній роботі шляхом аналізу авіаційних інцидентів і записів РО, Т.В.Тарнавською розроблено комплексну методику підготовки авіадиспетчерів до УПР в екстремальних ситуаціях, де чільне місце відводиться як аналізу авіаційних подій англійською мовою, так і виконанню різноманітних вправ та рольових ігор. Ще раз зауважимо, що вказані дослідження виконані з дисципліни 13.00.02 – теорія і методика навчання (*технічні дисципліни*). Низка дисертаційних досліджень виконана з дисципліни 13.00.04 (13.00.08 згідно з російським класифікатором). Зокрема, дослідження Г.А.Пухальської присвячене виявленню педагогічних умов формування комунікативної компетентності у майбутніх пілотів, дослідження Т.М.Мітрюшкіною – визначенню трирівневої системи підготовки і підвищення кваліфікації льотного складу в галузі ПОАМ, Г.В.Асташової – визначенню дидактичних умов інтенсифікації процесу навчання авіадиспетчерів ПОАМ, а дослідження О.П.Проніної – вдосконаленню методики навчання РО як засобу розвитку діалогового мислення авіадиспетчерів. Дослідження В.З.Висоцького порушує питання впливу якості РО диспетчера УПР з екіпажем ПС на безпеку польотів. Робота виконана за спеціальністю 05.22.13 – Навігація та управління повітряним рухом, відтак питання вдосконалення «мовного повідомлення» розглядається разом з питаннями ненадійності апаратури та з урахуванням неідеальності роботи каналу передачі інформації. Дисертаційне дослідження Л.В.Бондаревої виконане за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання і виховання (іноземні мови) і присвячене навчанню курсантів авіаційних вузів розуміння на слух радіотелефонної фразеології.

Здійснений аналіз дисертаційних досліджень дозволяє дійти висновку, що, не зважаючи на певну розробленість питань методики мовної підготовки майбутніх авіаторів, відсутнє комплексне дослідження, спрямоване на формування загальномовленнєвих умінь авіаційних операторів (як пілотів, так і авіадиспетчерів), необхідних їм для якісної професійно-мовленнєвої діяльності (яка не обмежується лише веденням радіообміну англійською мовою).

Список використаних джерел:

1. Асташова Г.В. Дидактические условия интенсификации процесса обучения авиадиспетчеров профессионально-ориентированному английскому языку : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Г.В.Асташова; Ин-т проф.-техн. образ. – С.-Пб., 2001. – 232 с.

2. Бондарева Л.В. Обучение курсантов авиационных вузов пониманию на слух радиотелефонной фразеологии : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л.В.Бондарева; Пятигор. гос. лингвист. ун-т. – Пятигорск, 2007. – 153 с.

3. Высоцкий В.З. Влияние качества радиообмена диспетчера управления воздушным движением с экипажем воздушного судна на безопасность полетов : дис. ... канд. техн. наук: 05.22.13 / В.З.Высоцкий; Моск. гос. техн. ун-т гражд. авиац. – М., 2006. – 138 с.

4. Кмита Е.В. Методика обучения пилотов ведению радиообмена на международных воздушных трассах в условиях дефицита времени : дис. … канд. пед. наук: 13.00.02 / Е.В. Кмита; ГЛАУ. – Кировоград, 2004. – 290 с.

5. Ковтун О.В. Номенклатура загальномовленнєвих умінь у професійномовленнєвій діяльності авіаційних операторів // Наука і освіта. – 2010. – № 8. – С. 123–127.

6. Митрюшкина Т.Н. Трехуровневая система подготовки и повышения квалификации летного состава в области профессионально ориентированного английского языка : дис. … канд. пед. наук: 13.00.08 / Т.Н.Митрюшкина. – СПб., 2000. – 230 с.

7. Пащенко Г.С. Методика обучения курсантов-пилотов летной эксплуатации воздушных судов на международных авиалиниях : дис… канд. пед. наук: 13.00.02. – Г.С.Пащенко; ГЛАУ. – Кировоград, 2003. – 206 с.

8. Пивень В.В. Профессиональная подготовка пилотов к ведению радиообмена на международных воздушных трассах : дис… канд. пед. наук: 13.00.04 / В.В.Пивень; ГЛАУ. – Кировоград, 2000. – 193 с.

9. Пронина О.П. Формирование диалогового мышления в профессиональном общении курсантов военного вуза : дис… канд. пед. наук: 13.00.08 / О.П. Пронина; Краснод. гос. ун-т культуры и искусств. – Краснодар, 2005. – 160 с.

10. Пухальська Г.А. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності у майбутніх пілотів цивільної авіації : автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04 / Г.А.Пухальська; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2011. – 19 с.

11. Тарнавская Т.В. Методика обучения будущих диспетчеров управлению воздушным движением в экстремальных ситуациях на международных воздушных трассах : дис. … канд. пед. наук: 13.00.02 / Т.В.Тарнавская; ГЛАУ. – Кировоград, 2008. – 240 с.

12. Щербина С.В. Научно-исследовательская работа будущих диспетчеров международных авиалиний как средство формирования профессиональных умений : дис… канд. пед. наук: 13.00.02 / С.В. Щербина; ГЛАУ. – Кировоград, 2000. – 193 с.

ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

УДК: 37.013.42+65.014.1

Леонова В. І.

У цій статті сформульовано та розкрито функції соціального педагога в закладі соціального захисту дітей.

Ключові слова: соціальний педагог, соціально-правовий захист дитинства, функції соціального педагога.

В этой статье четко сформулированы и раскрыты функции социального педагога в учреждении социальной защиты детей.

Ключевые слова: социальный педагог, социально-правовая защита детей, функции социального педагога.

This article is formulated and solved the function of the teacher in schools of social protection of children.